

**ЗАЎТРА -- ВЫБАРЫ ПЕРШАГА ПРЭЗІДЭНТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.
НА ГЭТУЮ ВЫСОКУЮ ПАСАДУ ПРЭТЭНДУЮЦЬ ШЭСЦЬ КАНДЫДАТАЎ.
АДДАДЗІМ СВАЕ ГАЛАСЫ ЗА САМАГА ДАСТОЙНАГА !**

ГАЗЕТА ГОМЕЛЬСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА УНІВЕРСІТЭТА ІМЯ ФРАНЦЫСКА СКАРЫНЫ

ГОМЕЛЬСКИ УНИВЕРСИТЕТ

№ 12 (874)

Серада, 22 чэрвеня 1994 г.

Газета заснавана ў верасні 1969 года

Выходзіць два разы ў месяц

Цана дагаворная

УВАЙШЛІ ў АСАЦЫЯЦЫЮ КЛУБАў ЮНЕСКА

Садзейнічанне міру і міжнароднай бяспецы шляхам развіцця супрацоўніцтва паміж дзяржавамі ў галіне асветы, навукі і культуры - асноўная мэта ЮНЕСКА, Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, у якую ўваходзяць 158 краін свету. Яе гуманістычныя ідэі праводзяць у жыццё створаныя больш чым у ста краінах клубы ЮНЕСКА, якія аб'яднаны ў Сусветную асацыяцыю. Паўнапраўным яе членам стала некалькі гадоў назад і наша рэспубліка, якая стварыла Беларускаю Асацыяцыю клубаў ЮНЕСКА. Такія клубы ёсць ужо ў гарадах Гродна, Магілёў, Віцебск. Іх членамі сталі вышэйшыя навучальныя ўстановы, навукова-даследчыя інстытуты, ПТВ, школы. Увайшлі ў Беларускаю Асацыяцыю клубаў ЮНЕСКА пажартаваў усе неабходныя для гэтага дакументы, заплаціў неабходны грашовы ўзнос.

Нядаўна ГДУ наведалі прэзідэнт Беларускай Асацыяцыі клубаў ЮНЕСКА галоўны рэдактар часопіса "Беларусь" А.А.Шабалін і яе адказны сакратар А.М.Каранкевіч.

У рэктараце адбылася іх прадметная размова з першым прарэктарам прафесарам М.В.Селькіным, прадстаўнікамі важнейшых структурных падраздзяленняў універсітэта. Госці расказалі аб асноўных напрамках дзейнасці Асацыяцыі: пошуку і наладжванні кантактаў, цеснага супрацоўніцтва з замежнымі партнёрамі па самай рознай тэматыцы - агульнаадукацыйнай, прафесійнай, культурнай. Так, ужо дзейнічаюць праграмы "Адраджэнне", "Партнёр", ідзе прафесійны маладзёжны абмен, абмен творчымі калектывамі, мастацкімі выставамі і інш. У бліжэйшых планах - арганізацыя на тэрыторыі Беларусі міжнародных лагераў маладых палітыкаў, студэнцкіх лагераў працы і адпачынку, іншыя ўзаемакарысныя мерапрыемствы. Падкрэслівалася, што Гомельскі універсітэт, як член Беларускай Асацыяцыі, можа прапаноўваць свае праграмы па напрамках, які лічыць для сябе найбольш важнымі, і яны будуць фінансавана з бюджэту ЮНЕСКА.

У час гутаркі М.В.Селькін

азначыў, што многія напрацоўкі ў плане дзейнасці ГДУ як члена Асацыяцыі ў нас ўжо ёсць. Гэта наладжанае цеснае партнёрства з замежнымі ВНУ, выхад ГДУ на міжнародную арэну з распрацаванай ім праграмай "ТЕМПІС", культурныя сувязі з універсітэтам Францыі і Шатландыі і інш. Ён выказаў просьбу аб неабходнасці звароту больш пільнай увагі ЮНЕСКА да чарнобыльскага рэгіёна, у якім апынулася наша навучальная ўстанова, і ў сувязі з гэтым, да яе шматлікіх праблем, у прыватнасці, замацавання тут высокакваліфікаваных маладых кадраў.

Яшчэ больш шырокая размова вялася з гасцямі ў другой палове дня на кафедры лячэбнай фізкультуры. Чаму менавіта на ёй? Справа ў тым, што калектыў кафедры на чале з дацэнтам Г.І.Нарскіным разам з міжнародным медыцынскім цэнтрам, які працуе па комплекснай праграме "ЮНЕСКА-Чарнобыль", праводзіць абследаванне дзяцей, якія жывуць у зоне радыеактыўнага забруджвання / паглыблены медагляд

праведзены імі і групы дзяцей выкладчыкаў і супрацоўнікаў нашага універсітэта/. Мэта гэтай работы - пошукі больш эфектыўных метадаў абследавання, аздаравлення і псіхфізічнай рэабілітацыі дзяцей, якія пацярпелі ад аварыі на ЧАЭС. Вынікі даследаванняў, атрыманыя міжнародным цэнтрам /кіраўнік - урач Я.П.Осіпаў/ разам з кафедрай ЛФК, былі даведзены да ведама А.А.Шабаліна і А.М.Каранкевіча, а таксама прадстаўнікоў фондаў, якія займаюцца арганізацыяй аздаравлення дзяцей Гомельшчыны. Называліся лічбы, характарызуючыя стан здароўя хлопчыкаў і дзяўчынак нашага чарнобыльскага рэгіёна. На жаль, яны не суцяшаюць, а наводзяць на трывожны роздум. Прадстаўнічыя госці з разуменнем успрынялі інфармацыю і выказалі прапановы аб пошуках шляхоў вырашэння надзённай праблемы захавання здароўя дзяцей.

Т.НІКАЛАЕВА.

ДА МОРА НАЎГРАД Ш ПЛЕДЗЕМ

З праблемамі мы сутыкаемся сёння літаральна на кожным кроку. Ёсць яны, на вялікі жаль, і ў такой важнейшай для нас, жыхароў чарнобыльскай зоны, сферы як лячэнне і аздаравленне. Немагчымасць выехаць сёлета па прафсаюзнай пуцёўцы за межы рэспублікі, да мора, стала сумнай рэальнасцю. А тая колькасць пуцёвак ў здраўніцы Беларусі, якую выдзяляюць нам сёння, таксама не можа задаволіць усіх жадаючых.

Вось што прапануе для летняга аздаравлення членаў універсітэцкага калектыву прафком ГДУ:

--санаторый - прафілакторый "Інтэграл" /Мінск/, з 6 ліпеня, 24 дні, кошт 1.300 тыс.руб.,

/1 пуц./, з 1 жніўня - 3 пуц.;

--санаторый - прафілакторый "Дняпроўскія сосны" /3 пуц./, з 15 ліпеня, кошт 1.200 тыс.руб.;

--санаторый - прафілакторый "Вяча", з 2 жніўня, /3 пуц./, кошт 1.940 тыс.руб.;

--санаторый - прафілакторый Гомельскага хімзавода /Чонкі/, з 11 жніўня, /3 пуц./, кошт 900 тыс.руб.;

--санаторый - прафілакторый "Зялёныя росы" /Мінск/, з 13 жніўня, /2 пуц./, кошт 1.200 тыс.руб.;

--санаторый "Буг" /Брэсцкая вобл./ - для лячэння захворванняў сардэчна-сасудзістага

профілю, з 14 жніўня, /2 пуц./, кошт 1.388 тыс.;

--санаторый "Алеся" /Брэсцкая вобл./ - для лячэння захворванняў сардэчна-сасудзістага профілю, з 18 жніўня, /2 пуц./, кошт 1.900 тыс.руб.;

--санаторый "Сасновы бор" /Радашковічы/ - для лячэння захворванняў страўнікава-кішэчнага тракту, з 19 жніўня, кошт 1.410 тыс.руб.;

--санаторый "Радон" /Гродна/ - для лячэння захворванняў апорна-рухальнага апарату, з 20 жніўня, кошт 1.440 тыс.руб.;

--санаторый "Чонкі" з 21 жніўня, кошт 1.388 тыс.руб.;

--санаторый "Прыдняпроўскі" /Рагачоў/, з 29 жніўня, /2 пуц./, кошт 1.472 тыс.руб.

Аплата - 10% ад кошту пуцёўкі.

РАСПРАЦОЎКІ ФІЗІКАЎ ГДУ -- НА МІЖНАРОДНЫМ УЗРОЎНІ

У г.Перыгё /Францыя/ прайшоў міжнародны семінар па даследаванню ўзаемадзеянняў у кіральных асяроддзях "CHIRAL-94", арганізаваны французскім Камісарыятам па Атамнай энергіі і універсітэтам г.Бардо. Названыя (хіральныя) асяроддзі (chiral (лац.) -- рука, адсюль і тэрмін "хірамантыя") маюць асіметрычную структуру, якая адрозніваецца ад свайго люстэркавага адлюстравання, як, напрыклад, правая рука адрозніваецца ад левай /такімі ўласцівасцямі, напрыклад, валодаюць асяроддзі, якія ўтрымліваюць мікраспіралі/. Цяпер кіральныя матэрыялы актыўна вывучаюцца і выкарыстоўваюцца ў оптыцы і радыёфізіцы.

Гэта была трэцяя па ліку сустрэча вучоных, якія вядуць даследаванні ў гэтай галіне /першая праходзіла ў лютым 1993 г. у Фінляндыі, а другая -- у кастрычніку 1993 г. у нашым універсітэце на базе кафедры оптыкі/.

У семінары прынялі ўдзел каля ста вучоных з 19 краін. Нашу рэспубліку прадстаўлялі вучоныя з Інстытута фізікі АН Беларусі, Гомельскага дзяржуніверсітэта і БДУ. Па саставу ўдзельнікаў і па колькасці наша дэлегацыя, якую ўзначальваў акадэмік Ф.І.Фёдарав, была, без перабольшвання, самай

прадстаўнічай сярод гэтых семінара. У дэлегацыю ад нашага універсітэта ўваходзілі прафесар А.М.Сердзюкоў, дацэнт І.В.Семчанка, Г.С.Міцюроч, аўтары гэтых радкоў. Усе вучоныя ГДУ прадстаўлялі вынікі сваіх даследаванняў. А.М.Сердзюкоў і І.В.Семчанка выступілі з секцыйнымі дакладамі, а астатнія -- са стэндавымі. Акадэмік Ф.І.Фёдарав і прафесар А.М.Сердзюкоў кіравалі секцыйнымі пасяджэннямі. Усяго ў рабоце семінара ўдзельнічала 15 вучоных з Расіі і Беларусі, і іх знаходжанне стала магчымым дзякуючы фінансавай падтрымцы яго арганізатараў. Упершыню ў гісторыі ГДУ такая вялікая група вучоных атрымала запрашэнне на міжнародную канферэнцыю. Гэта сведчыць аб высокім узроўні навуковых вынікаў, атрыманых нашымі вучонымі, аб іх міжнародным прызнанні.

Даклады супрацоўнікаў ГДУ выклікалі жывую цікавасць удзельнікаў семінара. Высокую ацэнку атрымала школа і метады даследаванняў акадэміка Ф.І.Фёдарова, якія паспяхова развіваюцца на фізічным факультэце нашага універсітэта пад кіраўніцтвам прафесара А.М.Сердзюкова. Але нам давялося з жалем адзначыць, што многія работы

нашых вучоных недастаткова вядомыя за мяжой. Аўтары з ЗША былі нямаля засмучаны, калі даведаліся, што вынікі, аб якіх яны дакладвалі на семінары, былі атрыманы А.М.Сердзюковым, В.М.Белым і І.В.Семчанкам яшчэ ў 1976 і 1982 гадах. Мы не маглі не адзначыць наш прыярытэт у фундаментальных даследаваннях па электрадынаміцы кіральных асяроддзяў, узровень якіх, па ацэнках акадэміка Ф.І.Фёдарова, апераджае замежны "на ўсе 20 гадоў". Але пры мізэрным фінансаванні і слабым тэхнічным аснашчэнні ці ўдасца нам захаваць прыярытэтнасць нашых даследаванняў у гэтай галіне? Бо сучасную фізіку ўжо немагчыма развіваць толькі з дапамогай ручкі і паперы. Не без шкадавання зразумелі мы і тое, што адставанне ў тэхнічнай аснашчэнасці перашкаджае шырокай прапагандзе нашых навуковых дасягненняў, таму што прадстаўленне вынікаў на сучасным узроўні -- гэта ўжо індустрыя, якая патрабуе адпаведнага камп'ютэрнага і праграмнага забеспячэння.

Хочацца адзначыць высокі ўзровень арганізацыі семінара. Мы сталі ўдзельнікамі секцыйных пасяджэнняў, "круглых сталаў". Былі арганізаваны цікавыя экскурсіі -- па го-

раду Перыгё, у нацыянальнаму парку і пячору Ласко, у якой прадстаўлены малюнкі, выкананыя краманьёнцамі каля 20 тысяч гадоў назад. Пакашталі мы і стравы французскай кухні і французскія віны. Горад, у якім праходзіў семінар, невялікі па сваіх памерах, размяшчаецца на паўднёвым захадзе Францыі. Ён налічвае толькі 70 тысяч жыхароў, але з'яўляецца міжнародным турыстычным цэнтрам. Ёсць у ім маставыя і будынкі XI-XII, XVI-XVII ст.ст, саборы і плошчы, фантачныя паркі, мноства ўтульных кафэ і маленькіх магазінчыкаў, якія выстаўляюць свой тавар прама на вуліцы. Вакол горада -- шмат старажытных замкаў. Усё гэта вабіць у Перыгё мноства турыстаў.

Па выніках работы семінара былі намечаны планы супрацоўніцтва з вучонымі Францыі, ЗША, Фінляндыі. Наступную сустрэчу вучоных для абмеркавання апошніх вынікаў даследаванняў ў галіне кіральных асяроддзяў было вырашана правесці ў 1995 годзе ў дзяржаўным універсітэце штата Пенсільванія /ЗША/.

І. АХРАМЕНКА, старшы выкладчык кафедры оптыкі;
С. ХАХОМАЎ, аспірант кафедры; удзельнікі семінара.

Разам з іншымі народамі Савецкага Саюза ў грозныя гады вайны вялікі подзвіг здзейсніў і беларускі народ. Ён мужна змагаўся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, унёс дастойны ўклад у справу перамогі над ворагамі Айчыны і цяпер з гонарам адзначае 50-ю гадавіну вызвалення рэспублікі ад фашысцкіх акупантаў.

Вызваленне Беларусі адбылося ў выніку дзвюх буйных наступальных аперацый Савецкай Арміі: асенне-зімовай 1943-44 гг. і летняй 1944 года. Працэс вызвалення нашай рэспублікі працягваўся 10 месяцаў - з 23 верасня 1943 г. па 28 ліпеня 1944 года.

У выніку асенне-зімовага наступлення поўнасцю або часткова было вызвалена 36 раёнаў рэспублікі, 36 раённых і 2 абласныя цэнтры - Гомель і Мазыр. Уступленне Савецкай Арміі на тэрыторыю Беларусі восенню 1943 года было толькі прадвеснікам вялікай бітвы за яе поўнае вызваленне.

Летняе наступленне 1944 г. пачалося 23 чэрвеня і атрымала кодавую назву "Аперацыя Баграціён". У ім прынялі ўдзел 4 франты: I Прыбалтыйскі пад камандаваннем І.Х.Баграмяна, III Беларускі пад камандаваннем І.Д.Чарняхоўскага, II Беларускі пад камандаваннем Г.Ф.Захава і I Беларускі пад камандаваннем К.К.Ракасоўскага.

На першым этапе аперацыі "Баграціён", які працягваўся з 23 чэрвеня па 4 ліпеня ўключна, савецкія войскі ажыццявілі прарывы

галоўнага абарончага рубяжа ворага на ўсю яго апэратыўную глыбіню на Віцебскім, Аршанскім, Магілёўскім і Бабруйскім напрамках.

За 12 дзён баёў нашы войскі нанеслі варажой групе "Цэнтр" катастрафічнае паражэнне: у баях за Віцебск было разгромлена 5 нямецкіх дывізій, за Оршу - 4, за Бабруйск - 12 пяхотных і 1 танкавая дывізіі. На ўсход

на, Смаргонь, Баранавічы, Навагрудак, Слонім, Пінск, Валкавыск, Гродна, Брэст. Вызваленнем Брэста войскамі I Беларускага фронту 28 ліпеня закончылася выгнанне нямецка-фашысцкіх захопнікаў з тэрыторыі БССР.

У Беларускай аперацыі Савецкая Армія атрымала вялікую дапамогу партызан і насельніцтва рэспублікі. Партызаны перарэзалі

апэрацыі "Баграціён". Больш 600 воінскіх часцей і злучэнняў атрымалі ганаровыя назвы ў гонар вызваленых імі гарадоў Беларусі.

Калектыў нашага універсітэта ганарыцца тым, што ў яго ветэранскай арганізацыі яшчэ ёсць 15 актыўных удзельнікаў барацьбы за вызваленне роднай беларускай зямлі. У складзе I Прыбалтыйскага фронту ў апэрацыі "Баграціён" прымалі ўдзел ветэраны вайны У.С.Сідараў, А.І.Украінец і аўтар гэтых радкоў. Яны вызвалілі Віцебск, Полацк, Браслаў.

А БАРАНЯЛІ РОДНУЮ ЗЯМЛЮ

ад Мінска была акружана 105-тысячная групоўка ворага з частак 4-й і 9-й нямецкіх армій. Толькі ў гэтым "катле" немцы страцілі 70 тысяч забітымі і 36 тысяч палоннымі, у тым ліку 12 генералаў. Былі вызвалены гарады Віцебск, Орша, Магілёў, Бабруйск, Мінск, Полацк, Барысаў, Вілейка, Сталбцы, Нясвіж і сотні іншых населеных пунктаў. Вызваленне Мінска, 3 ліпеня, цяпер святкуецца як дзень вызвалення Беларусі.

У цэнтры савецка-германскага фронту ўтварыўся 400-кіламетровы пралом па фронту і 500 км углыб, закрываючы які немцы ўжо не змаглі. Пачаўся другі этап аперацыі з 5 ліпеня па 29 жніўня, асноўнай задачай якога было рашуча праследаваць разбітага ворага перш за ўсё па флангах, граміць рэзервы, якія падыходзілі з глыбіні нямецкага тылу, не даць магчымасці рэшткам 4-й нямецкай арміі, якая дзейнічала ў цэнтры, пазбегнуць поўнага разгрому і не дазволіць праціўніку аднавіць абарончы фронт на рубяжы Даўгаўпілс-Вільнюс-Ліда-Баранавічы-Лунінец.

І гэтая задача нашымі войскамі была ажыццёўлена паспяхова. Пад магутнымі ударамі савецкіх танкаў, конніцы, пяхоты, артылерыі і авіяцыі тылавы рубяж ворага быў прарваны на ўсіх важнейшых напрамках. З 5 па 28 ліпеня савецкія войскі вызвалілі гарады Маладзеч-

шляхі адступлення праціўніку, зрывалі яго арганізаваны адыход, знішчалі жывую сілу і тэхніку, захоплівалі масты, пераправы і ўтрымлівалі іх да падыходу часцей Савецкай Арміі, самі і разам з войскамі вызвалілі гарады і сёлы, выратавалі насельніцтва ад знішчэння. У баях з нямецкімі войскамі ў час іх адступлення партызаны знішчылі больш 15 тысяч і ўзялі ў палон звыш 17 тысяч гітлераўцаў.

У выніку беларускай аперацыі поўнасцю была вызвалена наша рэспубліка, большая частка Літвы, Латвіі, усходнія раёны Польшчы. Разгром нямецкіх войск на тэрыторыі Беларусі наблізіў агульную перамогу над ворагам. У другой палове 1944 г. ён быў выгнаны з усёй тэрыторыі СССР. У студзені 1945 года савецкія войскі пачалі наступленне на фронце ад Балтыйскага мора да Карпат. 16 красавіка пачалася Берлінская аперацыя, а 8 мая Германія падпісала акт аб безагаворачнай капітуляцыі.

У гэтай перамозе прымалі ўдзел прадстаўнікі ўсіх народаў былога Савецкага Саюза, працягваючы найвышэйшы гераізм. Больш 1500 генералам, афіцэрам і салдатам прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. У чэрвені-жніўні 1944 г. ордэнамі і медаламі было ўзнагароджана звыш 402 тыс. воінаў чатырох франтоў, якія прымалі ўдзел у

аперацыі "Баграціён" прымалі ўдзел ветэраны вайны У.С.Сідараў, А.І.Украінец і аўтар гэтых радкоў. Яны вызвалілі Віцебск, Полацк, Браслаў. Змагаліся з ворагам на II Беларускай фронце А.М.Дурганав і М.П.Шкарбун. Першы ўдзельнічаў у вызваленні Магілёва, Мінска, Гродна, а другі - Пінска /да гэтага - Веткі і Мазыра/. У складзе III Беларускага фронту вызвалілі гарады Маладзечна, Віцебск, Оршу і іншыя населеныя пункты А.А.Косцікаў, П.П.Трацякоў, М.І.Чычын, З.Е.Цімафеева. У баях за вызваленне Беларусі вызначыліся ў саставе Беларускага /да аперацыі "Баграціён"/ фронту А.І.Рыбін і ў складзе Дальняй авіяцыі У.І.Гурко /прымаў удзел у вызваленні партызан на возеры Чырвонае, гарадоў Баранавічы, Гродна, Ліда/. М.А.Дзімітрыеў, Я.В.Яршоў-Мазураў, Я.А.Семячук і Т.С.Янкова гераічна змагаліся з ворагамі Айчыны ў саставе партызанскіх атрадаў і злучэнняў.

Гэтыя таварышы і цяпер ў страі абаронцаў Радзімы, вядуць актыўны лад жыцця, выхоўваюць пачуццё патрыятызму ў падрастаючага пакалення. Як і ўсе іншыя ветэраны Вялікай Айчыннай вайны яны карыстаюцца заслужаным аўтарытэтам сярод студэнтаў, выкладчыкаў і супрацоўнікаў універсітэта.

Г.ЕУДАКІМЕНКА, старшыня савета ветэранаў ГДУ.

І КАНГРЭС ЖАНЧЫН БЕЛАРУСІ

ПРАБЛЕМЫ СУР'ЭЗНЫЯ, АКТУАЛЬНЫЯ

Жыць сёння цяжка ўсім, а жанчынам - асабліва. Ім, захавальніцам сямейнага ачагу, у цяперашніх умовах праблем і клопатаў прыбавілася: як пры астранамічных цэнах пракарміць сваю сям'ю, не страціць работу ва ўмовах рыначных адносін, захаваць здароўе дзяцей і г.д.

Каб абмеркаваць свае зладзённыя праблемы, знайсці выйсце з тупіковых сітуацый, зноў набыць страчаную веру ў заўтрашні дзень, збіраліся 18 чэрвеня ў Мінску на свой I Кангрэс жанчыны Беларусі. На яго з'ехаліся прадстаўніцы працоўных калектываў прадпрыемстваў, арганізацый, устаноў, а таксама партый, саюзаў, асацыяцый, фондаў і іншых жаночых фарміраванняў. Удзельніцы кангрэсу абмеркавалі такія пытанні, які сацыяльна-эканамічнае становішча жанчын у сённяшніх

умовах, прадухіленне далейшага росту іх масавага беспрацоўя, збяднення большасці сем'яў. Ішла зацікаўленая гаворка аб праблемах мацярынства і дзяцінства, неабходнасці прыняцця дзяржаўных мер па абароне сям'і, забеспячэнні дзяржаўных гарантый адукацыі і аховы здароўя ўсім без выключэння, хто мае ў гэтым патрэбу. На кангрэсе гучала думка аб аб'яднанні і каардынацыі намаганняў жаночых арганізацый рэспублікі ў барацьбе за свае правы.

Ад калектыву нашага універсітэта ў рабоце кангрэсу прымалі ўдзел старшыня жансавета ГДУ дацэнт кафедры гісторыі Беларусі Т.І.Язэпава і галоўны ўрач санаторыя-прафілакторыя С.А.Залатых.

(Наш кар.)

ПАЭТЫЧНЫЯ ДЭБЮТЫ

Мікалай Лявонцэвіч Марчанка працуе ў нашым універсітэце токарам вучэбных майстэрняў. Вершы піша даўно. Сёння мы прапануем увазе чытачоў два з іх, якія былі напісаны пад уражаннем яго наведання Рэспублікі Малдова.

МОЛДАВИЯ

Льётся "Дойна" на садах,
Несет радость в каждый дом,
Птицей взмыла над морями,
И над Прутом, над Днестром.
Край особенный Молдова,
Есть о нем что рассказать.

Не найти нигде такого,
Красоты такой не взять.
На равнинах необъятных
Все цветет как буйный сад,
На холмах темнеют Кодры,
А на склонах виноград,
У молдавского народа

Есть особая черта:
Землю садом украшает
И приветлив он всегда.

Снова урожай собрали,
Есть богатый каравай.
Льётся "Дойна" над садами,
Украшает родной край.

ДУБ ЛЕГЕНДАРНЫЙ

Меж братьев своих, но по возрасту меньше
Меж кустов и раскидистых лип
Здесь дуб величавый в задумчивом виде
Много столетий стоит.
Все пережил этот дуб-богатырь
И стоит он безмолвно, все в тайне храня,
Как будто не хочет нам тайну открыть.

Что творили пришельцы во все времена.
Все равно нам известно, что дуб подвергался
Пожарам и пыткам времен.
Много шрамов заживших на теле осталось -
Был ранен во время тех войн.
Славой овеян тут дуб легендарный,
В какой сомневаться никак нам нельзя.

Потому что стоит по пути он на Альпы,
Где веки туда и поныне стоят.
Многим сил придавал он целебной прохладой,
От томлящего зноя он многих спасал,
Легенда гласит, что во время похода
С войсками Суворов под ним отдыхал.

Марына Ліпінская - студэнтка 5-га курса завочнага факультэта спецыяльнасці руская мова і літаратура. Асноўныя тэмы яе вершаў у паэзіі не новыя - каханне, пошукі сябе, свайго "я" у гэтым свеце. Але ў дзяўчыны яны атрымліваюцца па-філасофску глыбокімі, цікавымі, адметнымі арыгінальным увасабленнем думак і пачуццяў.

ОЖИДАНИЕ

Как долго ждать придется мне тебя,
Сумею ли в конце концов дождаться?
Не растеряться и, устав, не сдаться,
Всех обойдя, опять найти тебя?
Медовый дух ромашковых полей
В безмолвном лете маленькой планеты.
Все пересказано, И песни перепеты,
И воск застыл от бедности свечей.
Мне б за тобой на самый край бежать,
Куда-нибудь от жаждущего глаза,
В рассветный миг смелого соблазна
С тобой, с тобой себя не удержатъ.
Но вышел срок ромашковых полей
И чуть горчит лесная земляника,
Я к ожиданью, кажется, привыкла,
Еще вся жизнь, вся суть в плену ночей.

Не начать, не вернуть обратно,
и не приблизить конца.
Ничего не несущее слово, ничего не значащий взгляд.
Когда время прощается с любовью,
разве кто-то в том виноват?
Все по высшим и верным законам:
если первый - то будешь в конце.
Но Любовь во Вселенной, бесспорно,
существует в едином лице.

ВРЕМЯ

Время весенних дождей,
солнечных мартовских бликов,
свежести теплых полей,
ласковой повлилки.
Время торжественных грез,
нежных мелодий рассвета
и благосклонности звезд.
Время любви и поэтов.
Время богов и богинь,

Неба и Света и Воли;
грусти строптивых княгинь,
любящих генеев болью.
Время весенних дождей,
время печали и счастья
в чьей-то неслышной судьбе,
тихо скорбящей в ненастье.

...И гордой окрыленной Маргаритой
Я устремлюсь в бушующую Сень,
Мой Мастер, мной когда-то позабытый,
Найдет меня вновь взмышевой, но без сил.

Безвозвратна и безотрадн,
безнадежно пуста душа.

ДА ВЫТОКАЎ ПАЛІТЫКІ ЦАРЫЗМУ Ў БЕЛАРУСІ
(аб наказе цара Аляксея Міхайлавіча князю Р.А.Казлоўскаму)

Сёння гісторыкі, нават тыя, якія прытрымліваюцца розных напрамаў, адзіныя ў тым, што вывад аб сінхроннасці русіфікацыі і далучэння беларускіх земляў да Расіі, пачынаючы з 1-га падзелу Рэчы Паспалітай, неправамерны і не вытрымлівае крытыкі. У перыяд ад Екацярыны II да Аляксандра I палітыка русіфікацыі нараджалася толькі як тэндэнцыя і актывізавалася толькі пасля паражэння паўстання 1830-1831 гадоў. Больш таго, у суадносінах "паланізацыя-русіфікацыя" ў першай палове XIX ст. дамінавала думка аб польскім пачатку. На жаль, у гэтым сюжэце зпад увагі даследчыкаў выпадае пытанне аб саміх вытоках палітыкі царызму ў Беларусі. У сувязі з гэтым несумненную цікавасць выклікае сярэдакументаў Загада тайных спраў, што захоўваюцца ў Цэнтральным дзяржаўным архіве старажытных актаў, чарнавік уласнаручнага наказу цара Аляксея Міхайлавіча князю Р.А.Казлоўскаму¹, накіраванаму з Масквы ў Магілёў /праз Смаленск/ з карнай экспедыцыяй супраць паўстанцаў -- беларускіх сялян і казакаў Івана Нячай.

Іван Нячай у студзені 1656 года быў прызначаны Б.Хмяльніцкім палкоўнікам Беларускага казацкага палка². Яго штаб у 1656-1658 гадах знаходзіўся ў Чавусах Магілёўскага павета. Афіцыйна І.Нячай называўся палкоўнікам Чавускім, а часам падпісаў яшчэ дакументы і як палкоўнік Старадубскі. Асобныя падраздзяленні яго палка дыслакаваліся таксама ў Барысаўскім і Мінскім паветах. Увосень 1658 года царскі ўрад ужо называў Нячая здраднікам. У снежні 1659 года, пасля асады старога Быхава царскімі войскамі, Іван Нячай быў захоплены ў палон і высланы ў Сібір³.

Наказ цара Аляксея Міхайлавіча князю Р.А.Казлоўскаму, які ўключаў у сябе дзесяць артыкулаў, быў складзены ўвосень 1658 года, калі ў Беларусі актывізаваўся масавы сялянскі рух. У наказе дакладна сфармуляваны, дарэчы, упершыню, асноўныя прынцыпы палітыкі царскага ўрада ў адносінах да шляхты і сялян на далучанай тэрыторыі Беларусі.

Князю Казлоўскаму загадана было шляхце "сказаць, што мы, вялікі гасудар, бачачы іх шляхецкую верную службу сабе, гасудару і, шкадуючы іх, каб іх маятнасці не разарыліся і яны б былі багатыя, а не бедныя, і каб мужыкі з-за іх не бегалі і не руйнавалі, ішлі б з ім ахвотна разам на тых спусташальнікаў" /с.3/. Далей у наказе падкрэслівалася думка, каб "ніякі чалавек ворыўскі і неворыўскі ў казаки не пісаліся і да Нячая і іншых свавольнікаў не прыставалі і жылі б на сваіх месцах і слухалі б іх шляхты, таму што гасудару ўказу дадзены тыя сёлы і вёскі ім шляхце" /с.4/.

У наступным артыкуле размова ідзе аб абурэнні цара ў адносінах да тых, "хто свавольнічае і бунтуе і вас шляхту разараюць" /с.5/.

6-7-8-9 артыкулы прысвечаны пытанню арганізацыі місіі князя Р.А.Казлоўскага, так як і першы і другі.

Завяршаецца наказ артыкулам дзесятым, поўны тэкст якога наступны: "І рабіць бы табе /кн.Казлоўскаму -- Э.Э./ гэтыя гасударавы справы і думаць са шляхтаю тайнай справаю, каб Нячаю не даць ведаць і іншым свавольнікам, што ты па гасудару ўказу збіраешся і на іх ідзеш. Дзе зведаюць такіх жа зладзеяў, якія ў казаки пішуцца і нашы дзяржавы дварцовыя сёлы і шляхецкія маятнасці разбураюць, і тых загадаць пабіць і граматы рассылаць і па гарадах і па сёлах і па мястэчках з вялікай прыхільнасцю ад нас вялікага гасудара, каб ніхто ў казаки да Нячая і да іншых свавольнікаў і бунтаўшчыкоў не прыставалі, не пісаліся, а жылі б адважна, хто ў якім чыне жыве. І наш гасудару ўказ да яго прысланы, што тых загадана берагчы. А якія мужыкі ці іншых чыноў не ўлічаць, гасудараву ўказу слухаць, і ён, князь Рыгор, па гасудару ўказу на іх пачне хадзіць і сёлы і мястэчкі паліць і разбураць. А хто, помнячы страх божы і гасудараву міласць і ўказ, і з казакаў, якія захочуць ісці ў свае хаты і аж без усялякага страху, і віна ім тая аддадзена будзе, што а не былі ў казаках.

І гэты наш гасудару ўказ сказаць шляхце ўслых і даць такія ж

пісьмы вышэйпісаныя, якія загадана"⁴.

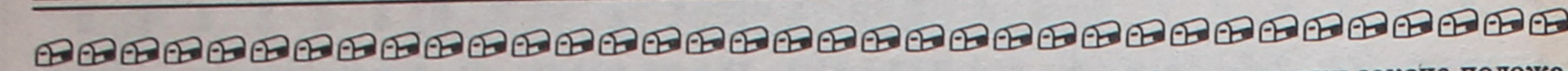
Такім чынам, сфармуляваўшы асновы палітыкі на далучаных землях Беларусі, цар адкрыта станавіўся на абарону інтарэсаў шляхты, выступаў за зберажэнне і ўмацаванне іх усеўладдзя і інтарэсаў.

Э.ЭНЦІН,

доктар гістарычных навук,
прафесар, загадчык кафедры гісторыі Беларусі.

ЗАЎВАГІ:

1. Цэнтральны дзяржаўны архіў старажытных актаў. Разрад XXVII, д.87, л.1-6; Рыгор Апанасавіч Казлоўскі, князь, стольнік; пазней акольнічы і баярын. У верасні 1658 г. узначаліў карны атрад супраць паўстаўшых беларускіх сялян. Стольнік, дварцовы /прыдворны/ чын, пасада ў Рускай дзяржаве XIII-XVII ст. Першапачаткова прыслужваў князям /царам/; у час урачыстасцей, суправаджаў іх у паездках. Пазней стольнікі прызначаліся на ваяводскія, пасольскія, загадныя і іншыя пасады. Акольнічы, прыдворны чын і пасада ў Рускай дзяржаве XIII-пач.XVIII ст. Узначальваў загады і палкі. З сярэдзіны XVI ст. 2-гі думны чын Баярскай думы.
2. Гл. 3б. артыкулаў і матэрыялаў па гісторыі паўднёва-заходняй Расіі, што выдаваўся Камісіяй для разбору старажытных актаў, што існавала пры Кіеўскім, Падольскім і Валынскім генерал-губернатары. Вып. 1. Кіеў. 1911. N 1. с. 28-29. Бібліятэка ЦГАДА. Іван Нячай -- малодшы брат Данілы Нячая, што загінуў у 1651 г., бліжэйшы паплечнік Б.Хмяльніцкага, героя ўкраінскіх народных песень.
3. ЦГАДА. Разрядный приказ. Московский стол. ст.301, л.93-96.
4. ЦГАДА. Разряд XXVII, д.87, л.1-6.

Возможно, и даже очень, что не прав автор этих строк, и хочется надеяться, что окончательно определиться помогут читатели. Речь пойдет о формулировках в учебной литературе основных законов механики, известных под названием законов Ньютона. Нельзя поручиться за корректность переводов в разных изданиях, однако, представляется бесспорным, что смысловая нагрузка не должна меняться. Между тем, даже в одном учебнике один и тот же закон формулируется по-разному. Допустимо ли это и какая в этом есть необходи-

Давайте обсудим

КТО НЕ ПРАВ?

мость? Ведь никому не придет в голову добавить несколько строк в поэму "Медный всадник" или дорисовать человека с ружьем в картине "Утро в сосновом лесу". В точных науках принцип адекватности должен бы соблюдаться еще строже, но авторы учебников его почему-то игнорируют.

За примером обратимся к учебнику физики для 8 класса издания 1986 г. (авторы И.К.Кикоин, А.К.Кикоин). На странице 69 первый закон Ньютона звучит так: "Существуют такие системы отсчета, относительно которых поступательно движущееся тело сохраняет свою скорость постоянной, если на него не влияют другие тела /или влияния других тел компенсируются/".

На странице 95 тот же первый закон сформулирован уже несколько иначе: "Существуют такие системы отсчета, относительно которых скорость поступательно движущегося тела не изменяется, если сумма сил, действующих на него, равна нулю".

Авторский вариант в переводе академика А.Н.Крылова звучит так: "Всякое тело продолжает удерживаться в состоянии покоя или равномерного и прямолинейного /подчеркнуто мною, В.К./ движения пока и поскольку оно не понуждается приложенными силами изменить это состояние"¹.

При прочтении первых двух вариантов закона создается впечатление, что он касается, прежде всего, "таких систем отсчета", в авторском же тексте акценты смещены на состояние тела: покой или равномерное прямолинейное движение.

Однако, оставим формальную сторону вопроса и попробуем разобраться в его сути. Вещественная модель, работающая по первому закону - в изложении самого Ньютона, это "вечный двигатель". Но, если возможность создания "вечного двигателя" наука не допускает, то почему первый закон наряду с остальными считается одним из основных законов механики? При строгом научном подходе на Земле и в пределах ближнего Космоса вряд ли отыщется тело, пребывающее в состоянии покоя, тем более прямолинейного, да еще и равномерного движения. С другой стороны, любое тело будучи неподвижным относительно Земли, не выполняет другого условия закона: сумма действующих на него сил не равна нулю.

Посленьютоновские формулировки закона положения не спасают. Если бы существовали такие системы отсчета, относительно которых поступательно движущееся тело не изменяло своей скорости, а, следовательно, количества движения, существовал бы и "вечный двигатель".

Не обошлось без разночтения и второго закона Ньютона. Все в том же учебнике для 8-го класса на стр. 85 читаем: "Сила, действующая на тело, равна произведению массы тела на сообщаемое этой силой ускорение". Математическое выражение закона: $\vec{F} = m\vec{a}$.

Десять страниц спустя, тоже курсивом и жирным шрифтом напечатано: "Сила, действующая на тело, независимо от ее природы, равна произведению массы тела на сообщаемое этой силой ускорение".

С.П.Стрелков предлагает студентам ВУЗов еще несколько формулировок, одна из которых звучит так /стр.61/: "Произведение величины массы тела на его ускорение пропорционально действующей на данное тело силы. Направления силы и ускорения совпадают".

Наконец, авторский текст в переводе академика А.Н.Крылова: "Изменение количества движения пропорционально движущей силе и происходит по направлению прямой, по которой эта сила действует".

С точки зрения формальной логики, следовало бы указать, что закон справедлив тогда, когда тело находится в состоянии безразличного равновесия или невесомости. Но ни автор, ни его последователи граничных условий не оговаривают, распространяя таким образом абстрактный теоретический вариант на все случаи жизни.

Что касается вариаций на тему второго закона, то они представляются просто недопустимыми. Как можно утверждать, что сила, приложенная к телу, равна произведению массы на ускорение? Во-первых, сила есть первичная субстанция и "тянет" она ровно на столько, сколько ее приложили, а не определяется массой и ускорением. А если ускорение имеет нулевое значение? Из математического выражения закона следует, что и силы то никакой нет.

Но самым "незаконным" представляется третий закон Ньютона. И здесь не обошлось без текстовых вариаций, однако с целью минимизации объема публикации, рассмотрим его сразу в авторском изложении: "Действию всегда есть равное и противоположное противодействие".

Всегда ли равное? По логике, закон справедлив только для частных случаев, когда взаимодействуют тела с одинаковыми количествами движения. Видимо, нельзя ставить знак равенства между количеством движения, силой тяжести и реакцией опоры. Без решения этого вопроса, всякие дискуссии по третьему закону представляются беспочвенными.

Третий закон Ньютона, в отличие от первого, декларирует вечный покой: действие равно противодействию, следовательно, результат нулевой.

Насколько прав или не прав автор публикации, судить все-таки специалистам. Побудительной причиной взяться за перо было и есть желание разобраться, постичь истину, поэтому любые замечания и критические выступления будут приняты с благодарностью.

В.КОВДЕРКО,
доцент кафедры инженерной геологии и гидрогеологии.

УНІКАЛЬНЫ

/Заканчэнне Пачатак у №№ 10, 11/

Наяўнасць у садзе разнастайных цяплиц і аранжарэй, дзе разводзіліся экзатычныя расліны, не супярэчыла прыწყам пейзажнасці, зрэшты, як і пабудова альтанак, павільёнаў, масткоў у адпаведнасці з канонамі архітэктурны і традыцыямі будаўніцтва, прынятымі ў розных краінах свету. Напрыклад, турацкія альтанкі, шатры звычайна размяшчалі каля сажалак, азёраў, таму што ў той час Турцыя лічылася марской дзяржавай. Да таго ж Паскевіч вырашыў пашырыць экзотыку. У паўднёвай частцы парку, на тэрыторыі былога фруктовага саду, была выстаўлена старажытная каменная баба са скіфскіх гапаў у спецыяльнай альтанцы. Гуляючы па гэтай частцы парку, за ярам, у наведвальніка была цудоўная магчымасць атрымаць задавальненне як ад дзіўных паўднёвых, так і проста рэдкіх раслін у багатых замкавых аранжарэях, экзатычных пасадак самога парку.

Зусім недалёка ад аранжарэй знаходзілася мясцовая "Эйфелева вежа", спецыяльна пераабсталяваная труба былога цукровага завода, якая давала магчымасць аглядаць наваколле з вышыні птушынага палёту на 25 вёрст. Гэта прыносіла нямала захапляльных мінут радасці гасцям і наведвальнікам парку.

Вясёлыя стрыжаны ізмурдна-зялёны лужок партэра /адкрытай часткі саду або парку з газонамі, кветнікамі: вадаёмамі, бардзюрамі з кустоў; часта ўпрыгожанай скульптурамі, фантанамі/ з клумбамі перад "Эйфелевай трубай" быў астраўком адкрытай прасторы, пранізанага сонцам. Крыху змрочныя штучныя руіны, гроты кантраставалі з фантанамі, якія пеніліся і іскрыліся, з прыгожымі кветнікамі. Гэта дапамагала ствараць лірычныя перапады настрою ў ходзе няспешнай прагулкі па парку. Так у гомельскім паркавым ансамблі захоўваўся адзін з галоўных прыწყаў садоўніцтва і паркабудаўніцтва -- прыწყ "variety" (разнастайнасці, кантрастаў). Пастаянная змена святла, колеру, падабенстваў і процілегласцяў умела сфарміраванага паркавага ландшафту дапамагалі чалавеку набыць гармонію паміж імкненнямі яго душы і прыродай. А ў Рамантызме гэта лічылася галоўным.

Яшчэ адной характэрнай асаблівасцю гэтага стылю з'яўляецца стварэнне нечаканасці: нечаканы від, што адкрываўся з прагулачнай дарогі, раптоўны паварот, помнік, які неўважліва заўважыць здалёк, а толькі зблізку

г.д. Вось чаму статуі, схаваныя ў густой зеляніне і цяні векавых драў, кустоў, лічыліся прыгожа размешчанымі. Менавіта такім чынам былі размешчаны белыя мармуровыя статуі філосафаў, паэтаў, мастакоў, воінаў, па ўспамінах сучаснікаў, у паскевіцкім парку. Цікава адзначыць, што некалькі статуй з цудоўнага карарскага мармуру былі падараваны для нашага парку асабіста імператарам і прывезены з Царыцынага Саду.

Курданер /ганаровы двор палаца, які часта ствараўся асноўным корпусам і выступаючымі бакавымі флігелямі/

ПОМНІК

палаца быў добра выраўнены, гэтак жа як і партэр, упрыгожан трэляжамі (тонкімі рашоткамі для раслін, увітымі ім), газонамі і яркімі кветкавымі клумбамі, фантанамі. Тут былі выстаўлены розныя скульптуры, вазы. У глыбіні двара знаходзіўся бюст І.Ф.Паскевіча, выкананы Дземут-Маліноўскім. У летні час сюды, ва ўнутраны двор, выносіліся чыгунныя столікі з мармуровым пакрыццём шэрага, ружовага і белага таноў, з кафляй; канапкі, крэслы, складныя ступы, качалкі. Для прагулак па парку часам выкарыстоўваліся веласіпеды, але асаблівае задавальненне выклікала верхавая язда на конях. Несумненна, што правядзенне часу ў вясенне-летні сезон у садова-паркавым комплексе было найбольш прыемным, асабліва для яго гаспадароў.

Сувязь паміж палацам і паркам існавала не толькі на бытавым узроўні, што, дарчы, складае неад'емную частку жыцця любога парку, але і на кампазіцыйным і нават "ідеалагічным" узроўні. Асаблівасцю рамантычных пейзажных садоў, паркаў, іх дзіўнай уласцівасцю было спалучэнне неспалучальнага: ірэгулярнасці парку і строгага архітэктурнага класіцызму палаца. На прыкладзе Гомельскай сядзібы гэта відаць вельмі выразна. Гармонія паладыянскіх класіцыстычных пабудоў з пейзажнымі паркамі забяспечвалася

адзінствам філасофіі эпохі: паладыянства гэтак жа лічылася падабенствам прыродзе /або так разумелася Антычнасць у цэлым, якую пераймаў паладыянскі стыль/, як і пейзажнасць у парку. Такім чынам, адной агульнай платформай для класіцызму і прыწყаў пейзажнасці быў культ натуральнасці і прыроды.

У сярэдзіне XIX ст. з развіццём капіталізму правінцыяльныя палацы, сядзібы прыходзяць у занябанне, іх будаўніцтва рэзка скарачаецца. Архітэктурная школа эпохі Класіцызму страчвае сваё галоўнае становішча, і мы можам назіраць распад мастацка-стылявага адзінства будынкаў, якія ўзводзіліся арыстакратыяй, прамыслоўцамі, купецтвам. У канцы XIX пачатку XX ст. наступае перыяд панавання эклектыкі. Змены закранулі і садова-паркавую гаспадарку. Узрастае ўтылітарнае значэнне паркаў,

КУЛЬТУРЫ

павялічваецца колькасць "эканамічных" садоў, часцей фруктовых. У іх эканамічная метазагоднасць пераважала над эстэтычнымі запытаннямі гаспадароў. Старыя пейзажныя паркі Рамантызму, як правіла, эвалюцыяніруюць у натуралістычныя, галоўным адрозненнем якіх былі багатыя калекцыі іншаземных драўняных і кустарнікавых раслін, кветак. Іх развядзенне і збор аблягаліся ўдасканальваннем у пачатку XX ст. сродкаў камунікацыі.

Сучаснае садова-паркавае мастацтва засноўваецца на шматвекавым вопыце і традыцыях розных краін і народаў. Яно ўвабрала ў сябе ўсё тое лепшае, што магла даць навука паркавага будаўніцтва на працягу ўсёй сваёй гісторыі. Цудоўныя творы майстроў, якія дайшлі да нас, старанна захоўваюцца ва ўсім цывілізаваным свеце. Шкада, што Гомельскі парк, аб'яўлены помнікам гісторыі і культуры рэспубліканскага значэння, гіне з-за няўвагі да забеспячэння яго захаванасці, нерацыянальнага выкарыстання, пагаршэння экалагічнай абстаноўкі і павелічэння рэкрэацыйнай нарузкі. Сёння назіраецца адзіная сусветная тэндэнцыя ў адносінах да гістарычных паркаў -- ім надаецца нейкая культурна-пазнавальная спецыялізацыя, а не адпавядаючы ёй функцыі выносяцца за межы парку, часам фарміруюцца спецыяльныя буферныя зоны. Чаму ж Беларусь застаецца ў баку?

Алена БАБОВІЧ,
студэнтка 5-га курса гісторыка-
юрыдычнага факультэта.

¹ С.П. Стрелков, Механика, 1975.

